

Інформація про стан функціонування державного внутрішнього фінансового контролю

Відповідно до частини третьої статті 26 Бюджетного кодексу України розпорядники бюджетних коштів в особі їх керівників організують внутрішній контроль і внутрішній аудит та забезпечують їх здійснення у своїх установах і на підприємствах, в установах та організаціях, що належать до сфери управління таких розпорядників бюджетних коштів.

Міністерством фінансів України проведено аналіз стану функціонування внутрішнього контролю та внутрішнього аудиту в міністерствах та інших центральних органах виконавчої влади, обласних та Київській міській державних адміністраціях, а також в інших головних розпорядників коштів державного бюджету у 2020 році.

За результатами аналізу встановлено, що на сьогодні досягнуто прогрес у реформуванні системи державного внутрішнього фінансового контролю та розвитку внутрішнього контролю і внутрішнього аудиту в державних органах загалом. Поряд з тим, існують резерви для покращення такої діяльності та залишаються недоліки як у запровадженні комплексної системи внутрішнього контролю, так і у здійсненні діяльності з внутрішнього аудиту в державних органах.

1. Щодо стану функціонування внутрішнього контролю

Відповідно до статті 26 Бюджетного кодексу України внутрішнім контролем є комплекс заходів, що застосовується керівником для забезпечення дотримання законності та ефективності використання бюджетних коштів, досягнення результатів відповідно до встановленої мети, завдань, планів і вимог щодо діяльності розпорядника бюджетних коштів і підприємств, установ та організацій, що належать до сфери його управління.

Основні засади здійснення внутрішнього контролю розпорядниками бюджетних коштів затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 12.12.2018 № 1062 (далі – Основні засади).

Внутрішній контроль – це не окрема подія чи захід, а цілісний процес, що має забезпечити здійснення на постійній основі керівництвом і працівниками установи комплексу заходів, спрямованих на виконання завдань, вимог щодо діяльності та досягнення цілей в законний, економічний, ефективний та результативний спосіб. Організація та здійснення внутрішнього контролю забезпечується, зокрема, шляхом:

- визначення мети (місії), завдань, функцій і вимог щодо діяльності установи, здійснення планування діяльності із встановленням стратегічних, операційних та інших цілей;
- встановлення методів/способів реалізації завдань, функцій і вимог, досягнення визначених цілей;
- делегування повноважень працівникам та розподіл їх обов'язків на виконання завдань і функцій та безпосереднє їх виконання;
- забезпечення бюджетного процесу в установі, планування обсягу коштів, необхідного для реалізації завдань, функцій і вимог та досягнення визначених цілей;
- впровадження діяльності з управління ризиками, що можуть вплинути на реалізацію завдань, досягнення цілей та призвести до неефективного/нерезультативного використання бюджетних коштів, об'єктів державної власності/інших ресурсів, та вжиття необхідних заходів контролю з метою впливу на можливі такі ризики;
- забезпечення законного, ефективного, результативного і прозорого управління бюджетними коштами, об'єктами державної власності та іншими ресурсами;
- налагодження процесів комунікації та обміну інформацією, необхідної для виконання завдань, вимог, функцій, досягнення визначених цілей та управління ризиками, зокрема, інформування керівництва про досягнення результатів у діяльності;

- забезпечення складання звітності (бюджетної, про стан виконання завдань, функцій та досягнення цілей), оцінки досягнутих результатів та коригування планів діяльності;
- здійснення моніторингу стану організації та функціонування системи внутрішнього контролю, тобто дієвості та ефективності застосованого комплексу заходів, виявлення та оцінку відхилень у функціонуванні системи внутрішнього контролю та/або окремих його елементів та вжиття відповідних заходів реагування.

1. Щодо інформації про стан організації та здійснення внутрішнього контролю у розрізі елементів внутрішнього контролю.

На виконання пункту 10 Основних засад 113 (89 %) головними розпорядниками коштів державного бюджету, центральними органами виконавчої влади, обласними та Київською міською держадміністраціями (далі – суб'єкти звітування, установи) подано звіти про стан організації та здійснення внутрішнього контролю у розрізі елементів за 2020 рік (далі – звіти, звітна інформація).

Звіти сформовано шляхом надання відповідей на питання, що описують стан організації та здійснення внутрішнього контролю у розрізі елементів внутрішнього контролю у 2020 році, доведені до суб'єктів звітування листом Мінфіну від 17.08.2020 № 33010-07-5/25338.

За результатом опрацювання звітної інформації спостерігається низка позитивних тенденцій і покращень щодо організації та забезпечення здійснення внутрішнього контролю у суб'єктів звітування, у тому числі шляхом формалізації елементів внутрішнього контролю, їх складових та забезпечення практичного застосування під час виконання функцій та завдань установи.

Водночас, виділяються загальні недоліки, які є типовими для більшості установ, зокрема: незабезпечення цілісності системи внутрішнього контролю (її елементи є фрагментарні, функціонують окремо один від одного); розгляд внутрішнього контролю як окремої діяльності чи заходу (управлінський контроль, нагляд, контроль за процесом використання бюджетних коштів чи своєчасністю виконання доручень тощо); нездійснення діяльності з управління ризиками та моніторингу. Система внутрішнього контролю в основному побудована навколо дотримання відповідних нормативно-правових актів. Заходи контролю зосереджені не на ефективності реалізації ключових процесів, а на використанні бюджетних коштів, управлінні об'єктами державної власності та іншими ресурсами. Управління ризиками не у повній мірі є частиною управлінської діяльності.

Звітна інформація свідчить про впровадження та забезпечення суб'єктами звітування лише окремих аспектів системи внутрішнього контролю, недостатню збалансованість взаємопов'язаності її елементів. Організаційні заходи спрямовані безпосередньо на дотримання законодавства, реалізацію окремих напрямів діяльності установ, фінансових або нефінансових процесів, замість акцентів на ефективності, результативності та інтегрування внутрішнього контролю в управлінський цикл планування, виконання, контролю, моніторингу і звітування.

Також встановлено відсутність єдиних підходів щодо планування діяльності, зокрема: організації процесу стратегічного планування, забезпечення узгодження програмних документів держави із планами діяльності установи, орієнтації на досягнення конкретних чітких цілей та ключових показників ефективності, узгодження планів діяльності із бюджетним плануванням. До інформації щодо стратегічного планування суб'єктами звітування віднесено дані про річне планування діяльності/планування реалізації заходів у відповідній сфері державної політики.

1) Організація внутрішнього середовища

Загалом у звітах зазначено про формалізацію функціонування внутрішнього середовища, зокрема: визначені процеси, операції, регламенти, структури; встановлені методи/способи

реалізації завдань, функцій і вимог щодо діяльності; забезпечено розподіл повноважень та обов'язків; встановлені правила та принципи управління людськими ресурсами.

Всі суб'єкти звітування повідомили про врегулювання у своїй діяльності питань щодо визначення організаційної структури, встановлення повноважень, відповідальності, підзвітності їх керівництва і працівників, організацію заходів із запобігання корупції, проявам шахрайства та дотримання правил етичної поведінки.

Також у 99 % звітів зазначено про забезпечення у звітному періоді на належному рівні організації використання бюджетних коштів, управління об'єктами державної власності та іншими ресурсами, складання бюджетної, фінансової та статистичної звітності, звітності про досягнення результативних показників бюджетних програм тощо, тобто відсутні зауваження з боку керівництва таких установ, порушення/недоліки, виявлені їх підрозділами внутрішнього аудиту або головним розпорядником бюджетних коштів чи державними органами, що здійснюють контроль у відповідній сфері.

Наявні випадки зазначення даних про те, що організацію та здійснення внутрішнього контролю в установі або окремих його елементів забезпечено лише шляхом прийняття певного організаційного-розпорядчого акта. Проте, наявність такого акта (опис практичної реалізації положень якого формальний або відсутній) не свідчить про безпосередню організацію та здійснення внутрішнього контролю у контексті абзацу другого частини третьої статті 26 Бюджетного кодексу України та Основних засад.

Звітна інформація 44 % суб'єктів звітування дозволяє відстежити позитивні зрушення щодо формалізації внутрішнього середовища та забезпечення інтеграції його в систему внутрішнього контролю, що відображається шляхом зазначення про прийняті в установі внутрішні документи, їх перегляд, удосконалення та опису практичного здійснення процесів, які спрямовані на досягнення завдань, цілей/планів, вимог щодо діяльності в ефективний та законний спосіб (зокрема: встановлення стратегічних цілей, пов'язаних з ними планів діяльності та бюджетного планування, забезпечення контролю за дотримання взаємозв'язку між ними та діяльністю, внесення за необхідності відповідних коригувань; визначення та перегляду організаційної структури; встановлення повноважень і обов'язків, забезпечення розподілу завдань, відповідальності та підзвітності; унормування порядків виконання основних завдань та забезпечення їх практичного застосування).

У 32 % звітної інформації хоч і містяться відомості про організацію внутрішнього середовища та/або його складових, але формальні відповіді на поставлені питання без зазначення прийнятих внутрішніх документів установи та/або достатнього опису практичної реалізації здійснюваних процесів не дають можливості визначити наявність позитивних зрушень в забезпеченні організації та функціонування внутрішнього середовища.

Також 24 % звітної інформації демонструє відсутність заходів щодо забезпечення організації внутрішнього середовища. Зазначене стосується лише діяльності окремих структурних підрозділів суб'єкта звітування чи завдань у сфері реалізації відповідної політики або відповіді на питання надані не по їх суті, вказані загальні положення законодавства, відсутні відомості, які можуть свідчити про існуючі в установі процеси/порядки/структури, спрямовані на досягнення завдань, цілей/планів, вимог щодо діяльності в ефективний та законний спосіб тощо. Такий підхід потребує посилення уваги керівництва низки установ до питань організації внутрішнього середовища, що впливатиме на загальний стан організації та здійсненні внутрішнього контролю у контексті статті 26 Бюджетного кодексу України.

2) Діяльність з управління ризиками

Звітна інформація 23 % суб'єктів звітування демонструє позитивні зрушення щодо розвитку діяльності з управління ризиками, зокрема, свідчить про підвищення рівня розуміння та запровадження такої діяльності як складової частини управління установою, виконання завдань і функцій. Ці установи спрямовують діяльність з управління ризиками на ті ризики,

що можуть вплинути на здатність виконувати основні завдання, пріоритетні напрями роботи та досягати визначених цілей.

Зазначене відображається як у формалізації діяльності з управління ризиками, її удосконаленні, так і в описі процедурних питань практичного здійснення діяльності з управління ризиками на всіх рівнях в установі (зокрема, щодо ідентифікації ризиків, їх оцінки, визначені способів реагування, документування та перегляду, розподілу повноважень між структурними підрозділами). Відповідна діяльність розглядається у взаємозв'язку із реалізацією установою своїх основних завдань, досягненням цілей/планів діяльності, виконанням пріоритетних напрямів роботи (зосереджена на ключових ризиках).

В інших 41 % звітів зазначено про заходи щодо організації діяльності з управління ризиками та формалізацію цієї діяльності. Проте, надані відповіді вказують, що така організація є фрагментарна, не інтегрована в управління установою та не в повній мірі стосується тих ризиків, що можуть вплинути на загальну здатність реалізовувати свої основні завдання. Недостатньо прослідковується взаємозв'язок діяльності з управління ризиками із виконанням основних завдань, досягненням цілей/планів діяльності, виконанням пріоритетних напрямів роботи, оскільки акценти зосереджені на незначних ризиках, що можуть виникнути у процесі діяльності. Крім того, до управління ризиками відносять, у тому числі питання, що стосуються існуючої проблематики у діяльності чи реалізації завдань у відповідній сфері державної політики. Відсутність всебічного опису практичної реалізації діяльності з управління ризиками не дає можливості визначити наявність позитивних зрушень у таких питаннях, оскільки здійснення діяльності з управління ризиками розглядається як «надбудова» над виконуваними процесами чи додаткові обов'язки працівників.

У свою чергу, у 36 % звітів взагалі не зазначено про організацію діяльності з управління ризиками, надано відповіді, які не стосуються питань управління ризиками у контексті Основних засад та/або інформацію надано не по суті.

3) Здійснення заходів контролю

Загалом суб'єктами звітування зазначено про запровадження і формалізацію у їх діяльності відповідних заходів контролю, спрямованих на забезпечення економного, цільового використання бюджетних коштів, досягнення результативних показників бюджетних програм, управління об'єктами державної власності та іншими матеріальними ресурсами, що знаходяться у них на балансі.

Типовими заходами контролю у звітах зазначено: здійснення авторизації та підтвердження шляхом отримання дозволу відповідальних посадових осіб на виконання операцій через процедуру візування, погодження та затвердження; розподіл обов'язків між працівниками для зниження ризиків допущення помилок чи протиправних дій; встановлення контролю за доступом до матеріальних і нематеріальних ресурсів, облікових записів тощо; забезпечення захисту інформаційних, телекомунікаційних та інформаційно-телекомунікаційних систем; встановлення правил і вимог до здійснення операцій та контроль за законністю їх виконання; проведення звірок облікових даних з фактичними; здійснення перегляду роботи кожного працівника установи для визначення якості виконання поставлених завдань; забезпечення контролю за виконавською дисципліною тощо.

При цьому, контрольні заходи в основному запроваджені в установах на виконання вимог законодавства з відповідних питань та не завжди розглядаються як сукупність запроваджених управлінських дій, що здійснюються керівництвом та працівниками установи для впливу на ризики, у тому числі з метою досягнення результатів відповідно до визначених цілей, завдань, планів і вимог щодо діяльності установи.

Водночас, деякими суб'єктами звітування (35 %) зазначена інформація більш загального характеру (не описано практичного застосування складових заходів контролю у процесі діяльності установи), вказані лише положення нормативно-правових актів. Заходи контролю

не інтегровані в систему внутрішнього контролю, зокрема, не переглядаються у зв'язку із діяльністю з управління ризиками та здійсненням моніторингу.

4) Організація інформаційного та комунікаційного обміну

У цілому суб'єктами звітування зазначено про забезпечення та удосконалення здійснення інформаційного та комунікаційного обміну, що стосується створення інформації, здійснення її збору, документування, аналізу, передачі та використання керівництвом і працівниками установи для виконання завдань та функцій, оцінювання досягнутих результатів. Також поінформовано про необхідний рівень якості надання/отримання своєчасної, актуальної, точної, повної, доступної, захищеної та перевіреної інформації.

У звітах вказано про запроваджені комунікації та налагоджені процеси обміну інформацією як всередині установи, так і з зовнішніми заінтересованими сторонами.

5) Здійснення моніторингу

Звітна інформація 35 % суб'єктів звітування дозволяє відстежити позитивні зрушення щодо здійснення моніторингу та забезпечення інтеграції його в систему внутрішнього контролю. Це відображається у відповідях про здійснювані дії керівництвом та працівниками при виконанні своїх обов'язків з метою виявлення та коригування відхилень у системі внутрішнього контролю. Зокрема, вказано про виявлені у звітному періоді відхилення та недоліки в системі внутрішнього контролю, відповідне інформування керівництва установи та прийняття ним управлінських рішень для їх усунення.

В інших звітах (24 %) хоча і поінформовано про організацію здійснення моніторингу та/або його складових, проте відповідні дії більш зосереджені на дотриманні вимог законодавства, а не орієнтовані на ефективність внутрішнього контролю під час реалізації основних завдань та процесів. Здійснення моніторингу в основному обмежується лише заходами щодо перевірок відповідності (дотримання процедур і правил), проведення аналізу реалізації операційних рішень, проте ці дії не достатньо спрямовані на відстеження стану організації та функціонування системи внутрішнього контролю в цілому та/або окремих його елементів, а також вжиття заходів для усунення відхилень (здійснення моніторингу орієнтовано на проведення аналізу стану виконавської дисципліни, оцінювання результатів службової діяльності державних службовців, нагляду/контролю під час діяльності структурних підрозділів у процесі виконання ними завдань, функцій та процедур, проведення періодичної оцінки виконання окремих завдань та функцій тощо).

Із наданої інформації можна зробити висновок, що здійснення моніторингу розглядається як «надбудова» над виконуваними процесами чи додаткові обов'язки працівників.

Також суб'єктами звітування повідомлено, що процес виявлення та оцінки відхилень у функціонуванні системи внутрішнього контролю та/або окремих його елементів в основному здійснюється під час проведення внутрішніх аудитів.

У свою чергу, 41 % суб'єктів звітування взагалі не зазначили про здійснення моніторингу внутрішнього контролю, надали інформацію не по суті питань чи не відповідно до положень Основних засад.

2. Щодо заходів з удосконалення організації та функціонування системи внутрішнього контролю.

Згідно із звітною інформацією у суб'єктів звітування у 2020 році прослідковується тенденція до підвищення розуміння сутності системи внутрішнього контролю та її елементів. Так, 76 % установ зазначили про врахування рекомендацій Мінфіну за результатами розгляду звітності про стан організації та здійснення внутрішнього контролю за 2019 рік (доручення Кабінету Міністрів України від 22.04.2020 № 7509/7/1-19 та лист Мінфіну від 07.05.2020 № 33010-07-5/13660), вжиття заходів, спрямованих на формалізацію аспектів системи внутрішнього контролю та їх практичну інтеграцію у діяльності, зокрема, у звітному році:

створені відповідні робочі групи (комісії) з організації та удосконалення внутрішнього контролю та управління ризиками;
затверджені методики оцінки якості внутрішнього контролю;
прийняті внутрішні розпорядчі документи щодо питань діяльності з управління ризиками;
запроваджені нові заходи контролю або удосконалені існуючі;
затверджені плани заходів щодо удосконалення функціонування та впровадження системи внутрішнього контролю, контролю з реагування на ризики;
переглянуті завдання і функції та їх розподіл між структурними підрозділами, проведено функціональне обстеження щодо відповідності завдань і функцій законодавству;
проведено навчальні заходи з керівниками та працівниками структурних підрозділів для підвищення обізнаності щодо сутності системи внутрішнього контролю і діяльності з управління ризиками, а також необхідності його запровадження.

Також 41 % суб'єктів звітування повідомили про заплановані на 2021 рік заходи з удосконалення системи внутрішнього контролю, зокрема: проведення відповідних навчань; створення робочих груп з оцінки внутрішнього контролю; прийняття організаційно-розпорядчих документів та відповідних планів заходів; перегляд функцій і процесів тощо.

3. Щодо стану звітування.

Звіти про стан організації та здійснення внутрішнього контролю у розрізі елементів внутрішнього контролю за 2020 рік складені за формою, встановленою Мінфіном, з урахуванням доведеного Мінфіном у 2020 році відповідного переліку питань. Зазначений перелік питань по суті орієнтовано на проведення суб'єктами звітування самооцінки стану організації та здійснення внутрішнього контролю, його елементів та їх складових. Як наслідок, звітна інформація повинна відображати результати проведеної самооцінки.

Водночас, є відкритим питання щодо об'єктивності зазначених у звітах відомостей, оскільки інформація уповноважених державних органів у відповідній сфері (зокрема, Рахункової палати, Держаудитслужби, Національного агентства з питань запобігання корупції) та підрозділів внутрішнього аудиту суб'єктів звітування вказують про наявність у діяльності суб'єктів звітування певних порушень і недоліків, пов'язаних із аспектами внутрішнього контролю або складовими його елементів.

Також наявні порушення установами вимог щодо звітування, а саме:

- 30 (27 %) не дотримано строків подання звітів (до 1 лютого);
- 5 (4 %) подано звіти лише після відповідного нагадування Мінфіну (листом від 16.02.2021);
- 15 (13 %) не дотримано вимог щодо підписання звіту їх керівником (підписані заступниками керівника або керівниками/працівниками структурних підрозділів);
- 6 (5 %) не підписано звіти (Міненерго, МКІП, ДМС, Держводагентство, Антимонопольний комітет та Рівненська ОДА).

Трьома суб'єктами звітування подано звіти з урахуванням переліку питань за 2019 рік замість зазначення інформації на питання 2020 року (Адміністрація Держприкордонслужби, Львівська ОДА та НАМ України).

Не отримано звіти від 11 (9 %) суб'єктів звітування (які функціонували у 2020 році), з них: 7 установ не подали звіти без пояснення відповідних причин (Секретаріат Кабінету Міністрів України, РНБО, Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення, Держсервісбуд, Держмистецтв, Український інститут національної пам'яті та НААН); 4 установи зазначили про перебування у стадії ліквідації/реорганізації, незначний період функціонування, відсутність відповідальних за відповідний напрям (Держенергоефективності, ДІМ, Нацсоцслужба та ДАРТ).

З огляду на викладене, Кабінету Міністрів України було запропоновано доручити

міністрам, керівникам інших центральних органів виконавчої влади, головам обласних та Київської міської державних адміністрацій, керівникам інших головних розпорядників коштів державного бюджету забезпечити:

вжиття заходів щодо організації та здійснення внутрішнього контролю у своїх установах і на підприємствах, в установах та організаціях, що належать до сфери їх управління, з урахуванням Основних засад;

зосередження діяльності з управління ризиками на найбільш суттєвих ризиках, що мають визначальний вплив на діяльність установи (досягнення мети (місії), цілей, ключових показників діяльності та ефективного управління ресурсами);

перегляд процесів планування, контролю і звітування щодо їх упорядкованості та дієвості в контексті досягнення мети (місії), цілей, ключових показників діяльності та ефективного управління ресурсами;

участь представників, у тому числі керівників установи, у навчальних заходах, що проводяться Мінфіном з питань організації та здійснення внутрішнього контролю;

посилення контролю за станом звітування, зокрема, щодо дотримання строків подання та якісного і об'єктивного інформаційного наповнення звітів.

II. Щодо стану функціонування внутрішнього аудиту

Прозвітували до Мінфіну про результати діяльності підрозділів внутрішнього аудиту відповідно до вимог постанови Кабінету Міністрів України від 28.09.2011 № 1001 «Деякі питання здійснення внутрішнього аудиту та утворення підрозділів внутрішнього аудиту» (далі – постанова № 1001) та затвердженого нею Порядку (далі – Порядок № 1001) загалом 114 державних органів: 65 міністерств та інших центральних органів виконавчої влади (далі – ЦОВВ)¹, 24 обласних та Київська міська державні адміністрації (далі – ОДА) та 25 інших головних розпорядників коштів державного бюджету (далі – інші ГРК).

При цьому, Мінфіном не отримано звіти про результати діяльності підрозділу внутрішнього аудиту за 2020 рік за формою № 1-ДВА, затвердженою наказом Мінфіну від 27.03.2014 № 347 та зареєстрованою в Мін'юсті 11.04.2014 за № 410/25187 (далі – Звіт, звітність), від 13 державних органів.

Зокрема, не подано звітність без обґрунтування відповідних причин ДКА (при цьому в органі утворено та функціонує підрозділ внутрішнього аудиту).

У зв'язку з вакантністю посад внутрішніх аудиторів не подано Звіти, зокрема, Національною радою з питань телебачення і радіомовлення, НАПН України, Держенергоефективності та Івано-Франківською ОДА.

За результатами аналізу даних звітності та іншої отриманої інформації встановлено позитивні зрушення та тенденції у здійсненні в державних органах діяльності з внутрішнього аудиту. Водночас залишається ряд недоліків і порушень при організації та здійсненні такої діяльності та, як наслідок, існують суттєві резерви для підвищення ефективності здійснення функції внутрішнього аудиту.

1. Щодо загальної організації діяльності з внутрішнього аудиту.

На сьогодні діяльність з внутрішнього аудиту організовано та запроваджено (зокрема, утворено відповідні підрозділи або введено відповідні посади) в усіх державних органах (ЦОВВ, ОДА та інших ГРК, які приступили до виконання своїх повноважень)².

У більшості державних органів (близько 90 відсотків) забезпечено реалізацію функції

¹ - з урахуванням ЦОВВ, які перебувають в стадії реорганізації.

² - не вирішено питання щодо забезпечення організації та здійснення внутрішнього аудиту в Секретаріаті Кабінету Міністрів України шляхом створення самостійного структурного підрозділу внутрішнього аудиту (про необхідність врегулювання зазначеного питання Мінфін інформував Секретаріат Кабінету Міністрів України листами від 18.01.2021 № 33020-07-5/1297 та від 12.02.2021 № 33030-07-3/4556).

внутрішнього аудиту на практиці та загальну результативність такої діяльності.

Водночас, у окремих державних органах фактично не забезпечено здійснення діяльності з внутрішнього аудиту у зв'язку з повною неукомплектованістю підрозділів внутрішнього аудиту (відповідних посад) протягом тривалого часу.

Наприклад, у Національній раді з питань телебачення і радіомовлення діяльність з внутрішнього аудиту фактично не здійснюється у зв'язку з неукомплектованістю посади головного спеціаліста з питань внутрішнього аудиту (посада введена до структури з липня 2019 року, за результатами конкурсів переможців не визначено).

Аналогічно, відсутня діяльність з внутрішнього аудиту в НАПН України, оскільки посада головного внутрішнього аудитора вакантна з січня 2018 року (проводилась робота щодо її заповнення, зокрема, через центри зайнятості, проте посада залишається вакантною через низький рівень заробітної плати).

Тривалий час (більше 2,5 років) залишалась вакантною посада внутрішнього аудитора в Українському інституті національної пам'яті. У липні 2020 року посаду було укомплектовано, проте діяльність з внутрішнього аудиту в 2020 році фактично не здійснювалась (не проведено жодного внутрішнього аудиту).

У Держекспортконтролі посада головного спеціаліста з питань внутрішнього аудиту вакантна з лютого 2020 року, як наслідок діяльності з внутрішнього аудиту в звітному році також не здійснювалась (не проведено жодного внутрішнього аудиту).

Аналогічно, станом на 31.12.2020 вакантними були посади внутрішніх аудиторів в Держенергоефективності та Івано-Франківській ОДА, інформація щодо здійснення діяльності з внутрішнього аудиту в зазначених органах (зокрема, щодо відповідних результативних показників) відсутня.

2. Щодо спроможності підрозділів внутрішнього аудиту.

Упродовж звітнього року низкою державних органів з урахуванням наданих Мінфіном рекомендацій та відповідних доручень Уряду вжито заходів для підвищення спроможності підрозділів внутрішнього аудиту, зокрема, шляхом збільшення штатної чисельності працівників таких підрозділів та підвищення статусу підрозділів.

Наприклад, з серпня 2020 року у НКЦПФР введений в дію новий штатний розпис, відповідно до якого створено самостійний структурний підрозділ (відділ) внутрішнього аудиту чисельністю 4 шт. од. (до цього функціонувала посада спеціаліста з внутрішнього аудиту).

В апараті Фонду державного майна утворено департамент внутрішнього аудиту чисельністю 25 шт. од. (до цього функціонував відповідний відділ).

Підвищено статус підрозділу внутрішнього аудиту (з сектору до відділу) з відповідним збільшенням штатної чисельності також в Держенергонагляді.

В Укртрансбезпеки та Держрибагентстві відбулось поновлення раніше скороченої штатної чисельності внутрішніх аудиторів з підвищенням статусу підрозділу внутрішнього аудиту (з головного спеціаліста до сектору та з сектору до відділу відповідно).

Утворено сектор внутрішнього аудиту в Укрінфрапроекті (на заміну посади головного спеціаліста).

Загалом збільшилась штатна чисельність працівників підрозділів внутрішнього аудиту (порівняно з даними на 31.12.2019) в системі Фонду державного майна (на 13 од.), Казначейства та СБУ (на 8 од.), Житомирської та Кіровоградської ОДА (на 5 од.), Національної поліції, Морської адміністрації та Служби зовнішньої розвідки (на 4 од.), Держенергонагляду та Волинської ОДА (на 3 од.), Дніпропетровської ОДА (на 2 од.), МОН, Мінрегіону, Держрезерву, Укрінфрапроекту, Держатомрегулювання, УДО України, Донецької, Запорізької та Львівської ОДА (на 1 од.).

Водночас, окремими державними органами не враховано рекомендації Мінфіну (зокрема, доведені відповідними дорученнями Уряду, та застереження Мінфіну, надані при погодженні штатних розписів ЦОВВ) щодо недопущення необґрунтованого скорочення штатної чисельності працівників підрозділів внутрішнього аудиту.

Зокрема, при незмінній кількості об'єктів внутрішнього аудиту, підпорядкованих підприємств, установ та організацій, а також збільшенні обсягів фінансування необґрунтовано скорочено штатну чисельність внутрішніх аудиторів (згідно з наданими на погодження до Мінфіну штатними розписами на 2020 рік та/або 2021 рік) в апараті Міноборони – на 24 % (з 33 до 25 од.), МКІП – на 22 % (з 9 до 7 од.), ДФС – на 20 % (з 5 до 4 од.). Аналогічно, по одній штатній одиниці скорочено чисельність працівників підрозділів внутрішнього аудиту в апаратах Мінекономіки, Мінінфраструктури, Мінреінтеграції, Укрдержархіву, Держмитслужби, Держенергоефективності.

При цьому, в деяких державних органах спостерігається стала тенденція щодо зменшення чисельності працівників підрозділів внутрішнього аудиту.

Наприклад, у Мінсоцполітики за останні три роки скорочено штатну чисельність працівників підрозділу внутрішнього аудиту майже вдвічі (з 12 до 7 од.), зокрема, лише у 2020 році такі скорочення відбулись двічі (на 3 шт. од.) без відповідних обґрунтувань.

Аналогічно, в Укравтодорі за останні два роки зменшено чисельність внутрішніх аудиторів з 7 до 5 шт. одиниць.

У Херсонській ОДА після реорганізації підрозділу в липні 2020 року штатна кількість працівників, які виконували функції внутрішнього аудиту, зменшилась з 10 до 6 одиниць.

Зазначені скорочення призводять також до зниження статусу підрозділів внутрішнього аудиту. Наприклад, у Мінсоцполітики та МКІП – з управління до відділу, в Держкомтелерадіо та ДФС – з відділу до сектору, в Мінреінтеграції, Укрдержархіві, Держенергоефективності та апараті Вінницької ОДА – з сектору до головного спеціаліста.

Загалом впродовж 2020 року зменшилась штатна чисельність працівників підрозділів внутрішнього аудиту (порівняно з даними на 31.12.2019) у системі Держмитслужби (на 14 од.), Пенсійного фонду та Херсонської ОДА (на 8 од.), Мін'юсту (на 7 од.), Держводагентства та АРМА (на 6 од.), Сумської та Київської ОДА (на 5 од.), Мінсоцполітики, ДПС, Держкомтелерадіо, КМДА (на 3 од.), Міноборони, Вінницької та Тернопільської ОДА (на 2 од.), МВС, МЗС, Мінінфраструктури, Укрдержархіву, Адміністрації Держспецзв'язку, Укравтодору, Держлісагентства, Держенергоефективності, Рівненської ОДА та Державного бюро розслідувань (на 1 од.).

У низці органів чисельність працівників підрозділів внутрішнього аудиту є незначною (зокрема, співвідносно до кількості об'єктів внутрішнього аудиту), що може негативно впливати на ефективність реалізації функції внутрішнього аудиту та системність охоплення внутрішнім аудитом усіх ризикових сфер діяльності установ.

Найбільш проблемним це питання залишається щодо підрозділів внутрішнього аудиту в держадміністраціях. Наприклад, в системі Дніпропетровської ОДА на одного внутрішнього аудитора припадає понад 500 об'єктів внутрішнього аудиту, Хмельницької – близько 370, Полтавської – майже 190, Київської – понад 145, Черкаської та Тернопільської – майже 140, Херсонської та Закарпатської – майже 120 об'єктів тощо.

Аналогічно, у сфері Держгеонадра на одного внутрішнього аудитора припадає близько 120 об'єктів внутрішнього аудиту, МОН – 105, МЗС – понад 90 об'єктів.

В системі інших ГРК найвищі були відповідні показники в НКЦПФР (близько 120 об'єктів на одного аудитора), НКРЗІ, НААН та НАН України (понад 80 об'єктів).

Зазначене може свідчити про незастосування (формальне застосування) критеріїв з визначення чисельності працівників підрозділів внутрішнього аудиту, передбачених пунктом 3 Порядку № 1001.

3. Щодо стану укомплектування підрозділів внутрішнього аудиту.

Загалом станом на 31.12.2020 у системі ЦОВВ (з урахуванням ЦОВВ, які перебувають в стадії реорганізації) штатна чисельність внутрішніх аудиторів становила майже 1,36 тис. одиниць, у системі ОДА – 246 одиниць та в системі інших ГРК – 115 одиниць.

На дату подання звітності у системі ЦОВВ вакантними залишались понад 26,5 % посад внутрішніх аудиторів, у системі ОДА – майже 22,4 % посад та в системі інших ГРК – майже 27 % посад. Загалом рівень вакантних посад по системі ЦОВВ та ОДА залишився приблизно на рівні попереднього звітного періоду, а по системі інших ГРК – зменшився на 5 п.п.

При цьому, в 25 ЦОВВ (або 38 % органів), 7 ОДА (або 28 %) та 12 інших ГРК (або 48 %) забезпечено стовідсоткове укомплектування посад працівників підрозділів внутрішнього аудиту.

Наприклад, впродовж останніх двох років забезпечено повноту укомплектування посад внутрішніх аудиторів (за інформацією на дати подання відповідної звітності) в МЗС, Мінінфраструктури, Мінцифри, ДМС, ДРС, Держстаті, Держлікслужбі, Держфінмоніторингу, Укравтодорі, Держкіно, Держекоінспекції, НАДС, Антимонопольному комітеті, НАЗК, Вінницькій, Полтавській, Хмельницькій, Черкаській та Чернівецькій ОДА, Управлінні справами Апарату Верховної Ради України, Вищому антикорупційному суді, Секретаріаті Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, НКРЗІ, НКРЕКП.

Вжито заходи для повного укомплектування посад внутрішніх аудиторів також у низці державних органів, де станом на 31.12.2019 спостерігався досить високий рівень вакансій або ж відповідні посади були взагалі неуккомплектованими. Зокрема, забезпечено укомплектування посад працівників підрозділів внутрішнього аудиту (відповідних посадових осіб) у системі Держгеонадра, Держпраці, ДАЗВ, Державної служби якості освіти, Українського інституту національної пам'яті, Конституційного суду України, Національного антикорупційного бюро, НАМН України.

Водночас, станом на кінець 2020 року досить високим (понад 50 %) рівень вакантних посад у підрозділах внутрішнього аудиту був у системі Мінсоцполітики, Мінстратегпрому, Держмитслужби, Львівської ОДА, НААН, ЦВК, Мінрегіону, Держаудитслужби, Морської адміністрації, Держенергонагляду, Кіровоградської ОДА, Запорізької ОДА, Держводагентства, Укрінфрапроекту, Держатомрегулювання, Укртрансбезпеки, Київської ОДА, Вищої ради правосуддя.

Взагалі не укомплектовано посади внутрішніх аудиторів (станом на 31.12.2020) в Укрдержархіві, Держенергоефективності, Держекспортконтролі, Івано-Франківській ОДА, Національній раді з питань телебачення і радіомовлення, НАПН України, НАМ України (укомплектовано в лютому 2021 року), а також в ДЕСС, Нацсоцслужбі, ДАРТ, Держмистецтв та КРАІЛ (органи новоутворені, штат працівників формується).

4. Щодо забезпечення незалежності підрозділів внутрішнього аудиту.

У звітному році усунуто існуючі невідповідності (зокрема, з урахуванням рекомендацій Мінфіну) та приведено організацію діяльності з внутрішнього аудиту до встановлених вимог щодо незалежності підрозділів внутрішнього аудиту в низці державних органів, де були наявні відповідні випадки.

Наприклад, у МВС вжито заходи щодо забезпечення функціональної незалежності підрозділу внутрішнього аудиту та усунуто існуючі невідповідності в організації діяльності з внутрішнього аудиту, зокрема, внесені зміни до структури Департаменту внутрішнього аудиту, згідно яких змінені найменування управлінь і відділів та відкориговані їх функції.

Аналогічні заходи щодо позбавлення підрозділів внутрішнього аудиту невластивих функцій вжито в Держмитслужбі та Житомирській ОДА.

Після неодноразових зауважень Мінфіну вжито заходи щодо приведення організації діяльності з внутрішнього аудиту до встановлених вимог в Харківській ОДА, зокрема,

утворено самостійний підрозділ – Сектор внутрішнього аудиту (до цього функціонувало Управління внутрішнього аудиту та правової перевірки).

В Херсонській ОДА в липні 2020 року Управління внутрішньої безпеки (до складу якого входив підрозділ внутрішнього аудиту) ліквідовано та утворено самостійний структурний підрозділ – Відділ з питань внутрішнього аудиту облдержадміністрації.

У Кіровоградській ОДА з метою дотримання вимог законодавства з питань внутрішнього аудиту в жовтні 2020 року Управління внутрішнього аудиту, фінансового контролю та взаємодії з правоохоронними органами облдержадміністрації (функціонувало з січня 2020 року) перейменовано в Управління внутрішнього аудиту облдержадміністрації (водночас, відсутня інформація щодо перегляду функцій підрозділу).

У ЦВК усунуто існуючі невідповідності в організації діяльності з внутрішнього аудиту та з вересня 2020 року утворено самостійний Сектор внутрішнього аудиту.

За наданою інформацією вжито заходи для забезпечення функціональної незалежності підрозділів внутрішнього аудиту також в Адміністрації Держспецзв'язку, Волинській ОДА та СБУ.

Водночас, в окремих державних органах не забезпечено організаційну та/або функціональну незалежність структурних підрозділів внутрішнього аудиту відповідно до вимог постанови № 1001, Порядку № 1001 та Стандартів внутрішнього аудиту (затверджені наказом Мініфіну від 04.10.2011 № 1247 та зареєстровані в Мін'юсті 20.10.2011 за № 1219/19957, далі – Стандарти внутрішнього аудиту).

Зокрема, у Мінветеранів об'єднано функції з організації внутрішнього контролю та зі здійснення внутрішнього аудиту в одному структурному підрозділі (функціонує Відділ внутрішнього контролю та аудиту), що суперечить як вимогам постанови № 1001, так і Основним засадам у частині дотримання принципу розмежування внутрішнього контролю та внутрішнього аудиту.

Аналогічне покладання на підрозділ внутрішнього аудиту функцій, пов'язаних з організацією внутрішнього контролю, допущено в Мінекономіки.

У Державному бюро розслідувань відділ внутрішнього аудиту створено в складі Управління забезпечення особистої безпеки Державного бюро розслідувань.

У Службі зовнішньої розвідки функціонує Служба внутрішнього аудиту та контролю, а в Офісі Генерального прокурора – Відділ внутрішнього аудиту та фінансового контролю.

Потребує вирішення питання щодо забезпечення організаційної та функціональної незалежності діяльності з внутрішнього аудиту також в РНБО.

Загалом не забезпечено організаційну незалежність (самостійність) підрозділів внутрішнього аудиту (посадових осіб) у системі ЦОВВ у 5 випадках (або 1,8 % від загальної кількості підрозділів внутрішнього аудиту), у системі ОДА – у 24 випадках (або 32,9 %) та в системі інших ГРК – у 4 випадках (або 14,3 %).

Наприклад, відповідні факти мали місце в окремих територіальних органах та установах системи Держлісагентства, МВС (у Національній гвардії), ряді установ Вінницької, Сумської, Харківської, Чернівецької ОДА та КМДА, а також в Державному бюро розслідувань, Службі зовнішньої розвідки, Апараті Верховної Ради України (підрозділ внутрішнього аудиту створено в Управлінні справами Апарату Верховної Ради України) та РНБО.

Крім того, в окремих державних органах не забезпечено підпорядкування підрозділів внутрішнього аудиту безпосередньо керівнику органу (підпорядковуються заступнику керівника або державному секретарю), зокрема, в Мінекономіки та Херсонській ОДА.

Залишаються випадки порушення вимог щодо функціональної незалежності та покладання на підрозділи внутрішнього аудиту виконання функцій, не пов'язаних зі здійсненням внутрішнього аудиту. Загалом у 2020 році такі факти мали місце в системі ЦОВВ у 36 підрозділах (або майже 12,9 % від їх загальної кількості), в системі ОДА – у 20 підрозділах

(або 27 %) та в системі інших ГРК – у 3 підрозділах (або 10,7 %).

Так, згідно із даними звітності та пояснювальних записок до неї покладання на підрозділи внутрішнього аудиту непритаманних функцій за внутрішніми документами та/або на практиці (участь у роботі різного роду комісій, тендерних комітетів, виконання контрольних та інших функцій, погодження проектів управлінських рішень, ведення бухгалтерії та юридичної роботи, протидії корупції тощо) протягом 2020 року було допущено в системі Держлісагентства, Міноборони, Адміністрації Держспецзв'язку, МОН, Мінветеранів, ДФС, Держрибагентства, Міненерго, Мінсоцполітики, НАДС, Харківської, Вінницької, Київської, Львівської, Херсонської, Чернівецької ОДА, КМДА, Управління справами Апарату Верховної Ради України, НКРЗІ. При цьому, в порушення постанови № 1001 та Основних засад підрозділами внутрішнього аудиту низки зазначених органів також здійснювалось виконання функцій з організації та впровадження системи внутрішнього контролю та/або складання відповідних звітів (наприклад, такі факти мали місце в МОН, Мінсоцполітики, Мінветеранів, Мінстратегпромі, Адміністрації Держспецзв'язку, Держлісагентстві, Львівській ОДА, Управлінні справами Апарату Верховної Ради України тощо).

Залишаються випадки проведення підрозділами внутрішнього аудиту різних контрольних заходів, не пов'язаних з внутрішнім аудитом (або залучення внутрішніх аудиторів до проведення таких контрольних заходів), що також призводить до порушення вимог щодо їх функціональної незалежності.

Так, внутрішні аудитори в системі ЦОВВ у 2020 році брали участь у понад 5,3 тис. інших контрольних заходів (комісійні перевірки, службові розслідування, інші контрольні заходи тощо), на які було витрачено понад 11,9 тис. людино-днів. Зокрема, такі факти мали місце в системі Міноборони, Держлісагентства, Пенсійного фонду, МВС, ДФС, Казначейства, Держекоінспекції, Національної поліції, МОЗ, Держрезерву, Держпродспоживслужби, Адміністрації Держприкордонслужби, Держводагентства, Мінекономіки, Адміністрації Держспецзв'язку, МКП, Міненерго, Мінсоцполітики, ДСНС, Держмитслужби, Держрибагентства, Фонду державного майна, Мінветеранів, МОН, Мінмолодьспорту, ДМС, Держатомрегулювання.

Аналогічно, внутрішні аудитори державних адміністрацій брали участь у понад 0,27 тис. таких заходів, на які було витрачено майже 840 людино-днів, зокрема, в системі КМДА, Кіровоградської, Волинської, Львівської, Чернівецької, Херсонської та Сумської ОДА.

В системі інших ГРК також допущено випадки залучення внутрішніх аудиторів до проведення контрольних заходів та виконання завдань, не пов'язаних з внутрішнім аудитом: загалом мали місце 24 таких випадки та було витрачено на діяльність, не пов'язану з внутрішнім аудитом, майже 1,1 тис. людино-днів, зокрема, в Службі зовнішньої розвідки, НКРЗІ, ЦВК, УДО України, СБУ, Національному антикорупційному бюро та НАН України.

В окремих випадках визначені у стратегічних та операційних планах діяльності з внутрішнього аудиту стратегічні цілі та завдання внутрішнього аудиту, ключові показники результативності, ефективності та якості, заходи з іншої діяльності з внутрішнього аудиту також передбачають здійснення підрозділом внутрішнього аудиту діяльності, яка не передбачена Порядком № 1001, Стандартами внутрішнього аудиту та/або суперечить вимогам пункту 3 Основних засад.

Потребує активізації питання щодо запровадження аудиторських комітетів в державних органах з урахуванням пункту 15¹ Порядку № 1001, у тому числі, як інструменту для сприяння організаційній і функціональній незалежності підрозділів внутрішнього аудиту. Зокрема, наразі аудиторські комітети утворено лише в Пенсійному фонді (у 2019 році) та Сумській ОДА (в січні 2020 року). Водночас, впродовж 2020 року засідання аудиторських комітетів в зазначених органах не проводились.

5. Щодо планування діяльності з внутрішнього аудиту.

Стратегічні та операційні плани діяльності з внутрішнього аудиту (далі – стратегічні та операційні плани) більшості державних органів загалом враховують ключові підходи, визначені пунктом 6 Порядку № 1001 щодо складання таких планів (складання стратегічних планів з урахуванням стратегії (пріоритетів) та цілей діяльності державного органу, визначення завдань та результатів їх виконання, а операційних планів – на підставі завдань та результатів виконання стратегічного плану). Стратегічні та операційні плани всіма державними органами сформовано за рекомендованими Мінфіном формами (листи від 24.09.2019 № 33040-06-5/23901 та від 31.08.2020 № 33040-06-5/26522).

Водночас, залишаються недоліки при плануванні діяльності з внутрішнього аудиту, які в подальшому можуть впливати на ефективність та результативність роботи за відповідним напрямом, зокрема:

відсутність зв'язку між визначеними стратегічними цілями/ключовими показниками результативності, ефективності та якості внутрішнього аудиту та пріоритетними об'єктами внутрішнього аудиту, визначеними у планах;

не визначення у планах повного комплексу заходів з іншої діяльності з внутрішнього аудиту, невідповідність таких заходів завданням внутрішнього аудиту;

низький рівень планової завантаженості внутрішніх аудиторів безпосередньо проведенням внутрішніх аудитів (менше 40 % від планового обсягу робочого часу).

В окремих випадках протягом звітного періоду відбувається суттєве коригування операційних планів, що свідчить про відсутність системного підходу до планування. Загалом у 2020 році зміни до операційних планів вносили 62 % державних органів. Унаслідок внесення таких змін окремими державними органами було змінено більше половини об'єктів внутрішнього аудиту в операційних планах або взагалі повністю змінено початковий варіант плану (такі факти мали місце у 15 % органів).

Крім того, окремими державними органами (МЗС, Держстат, ЦВК) було виключено з операційних планів усі заплановані до проведення внутрішні аудити (причинами зазначено, зокрема, встановлення карантину та запровадження обмежувальних протиепідемічних заходів з метою запобігання поширенню гострої респіраторної хвороби COVID-19, відсутність бюджетних асигнувань на відрядження тощо).

Виконання операційних планів у 2020 році загалом забезпечено на належному рівні. Зокрема, в системі ЦОВВ виконання запланованих в операційних планах завдань і заходів забезпечено в середньому на рівні 98 %, у системі ОДА – 97 % та у системі інших ГРК – 96 %.

При цьому, забезпечили 100 % виконання усіх запланованих завдань і заходів підрозділи внутрішнього аудиту 39 ЦОВВ, 17 ОДА та 18 інших ГРК.

Не в повному обсязі виконано операційні плани діяльності з внутрішнього аудиту, зокрема, в системі Міненерго, Мінекономіки, Мінрегіону, Мінсоцполітики, Мінмолодьспорту, Укрдержархіву, Держекспортконтролю, Держлікслужби, Укртрансбезпеки, Держпродспоживслужби, Держпраці, Держмитслужби, Адміністрації Держспецзв'язку, Морської адміністрації, Держводагентства, Держлісагентства, Держрезерву, ДАЗВ, Укрінфрапроекту, Держекоінспекції, Держкомтелерадіо, Львівської, Сумської, Хмельницької, Черкаської та Чернівецької ОДА, КМДА, ДСА, НАН України, НАМН України, НАПрН України та НКРЗІ.

Неповнота виконання планів переважно пов'язана із встановленням карантину та запровадженням обмежувальних протиепідемічних заходів з метою запобігання поширенню гострої респіраторної хвороби COVID-19, неповним укомплектуванням посад працівників підрозділів внутрішнього аудиту, відсутністю фінансування на відрядження, проведенням позапланових внутрішніх аудитів, залученням працівників до виконання інших завдань, тривалою тимчасовою непрацездатністю працівників, реорганізацією, завершенням

внутрішніх аудитів у наступному звітному періоді тощо.

При цьому, в окремих державних органах у 2020 році не забезпечено виконання основних завдань підрозділів – здійснення внутрішніх аудитів.

Наприклад, не проводились внутрішні аудити підрозділами МЗС та Держстату, що обгрунтовано, зокрема, запровадженням обмежувальних протиепідемічних заходів з метою запобігання поширенню гострої респіраторної хвороби COVID-19.

З аналогічних причин не завершено жодного внутрішнього аудиту підрозділом НКРЗІ.

Підрозділом ЦВК також не проводились внутрішні аудити у зв'язку зі встановленням карантинних обмежень та проведенням місцевих виборів.

Водночас, більшістю державних органів вжито заходи для забезпечення роботи підрозділів внутрішнього аудиту в умовах карантинних обмежень (наприклад, шляхом здійснення камеральних досліджень, налагодження віддаленого доступу до необхідних документів та інформації тощо).

Аналогічно, не здійснено жодного внутрішнього аудиту в Держекоінспекції у зв'язку зі звільненням працівників підрозділу внутрішнього аудиту в червні 2020 року; при цьому, вже в липні 2020 року сектор був повністю укомплектований. Натомість підрозділом внутрішнього аудиту проведено/взято участь в проведенні 11 інших контрольних заходів, не пов'язаних з внутрішнім аудитом.

Не здійснювались внутрішні аудити також в Укртрансбезпеки (у зв'язку з тривалою тимчасовою непрацездатністю працівника підрозділу внутрішнього аудиту та вакантністю посад у підрозділі).

У Національній комісії зі стандартів державної мови посаду внутрішнього аудитора укомплектовано у серпні 2020 року, а в Мінстратегпромі та Секретаріаті Уповноваженого із захисту державної мови відповідні підрозділи розпочали функціонування у грудні 2020 року (органи новоутворені), відповідно внутрішні аудити в звітному періоді не здійснювались.

6. Щодо підходів до проведення внутрішніх аудитів.

6.1. Більшістю державних органів вживаються заходи щодо зміни пріоритетів під час проведення внутрішніх аудитів та поступового збільшення кількості/частки внутрішніх аудитів щодо оцінки ефективності.

Зокрема, за останні три роки відбулись позитивні зрушення у напрямі планування внутрішніх аудитів з оцінки ефективності та частка запланованих таких аудитів зростає майже утричі: у 2020 році частка таких аудитів у загальній кількості запланованих за даними звітності склала майже 30 відсотків (порівняно з 10 % та 18 % у 2018 та 2019 роках відповідно).

Наприклад, у системі ЦОВВ у 2020 році проведено 246 планових внутрішніх аудитів щодо оцінки ефективності виконання завдань та функцій, визначених актами законодавства, що складає 22,5 % від проведених планових внутрішніх аудитів (найбільше в системі Пенсійного фонду, Казначейства та Держпродспоживслужби), в системі ОДА – 123 таких аудити, або понад 52 % (переважно в системі Харківської, Запорізької, Сумської ОДА) та в системі інших ГРК – 50 таких аудитів, або понад 37 % (найбільше в НААН, Конституційному Суді України тощо).

З огляду на сучасні тенденції розвитку внутрішнього аудиту та кращі міжнародні практики запроваджується також проведення внутрішніх аудитів щодо оцінки надійності, ефективності та результативності інформаційних систем і технологій/ІТ-аудитів. Наприклад, у звітному році проведено такі аудити підрозділами внутрішнього аудиту Мін'юсту, Мінреінтеграції (аудит тривав на дату подання звітності), ДСНС, Сумської ОДА, КМДА, Конституційного Суду України, Вищої ради правосуддя, Національного антикорупційного бюро тощо.

Водночас, в окремих державних органах частка внутрішніх аудитів щодо оцінки ефективності виконання завдань та функцій, визначених актами законодавства, є незначною,

а до планів включаються внутрішні аудити, спрямовані переважно на оцінку стану фінансово-господарської діяльності установ/підприємств.

Зокрема, у 2020 році не було заплановано та проведено жодного такого планового внутрішнього аудиту щодо оцінки ефективності в системі Міненерго, Мінінфраструктури, МОН, Мінцифри, Держгеонадра, Держлікслужби, Адміністрації Держприкордонслужби, Укравтодору, Держрезерву, Держрибагентства, Закарпатської, Тернопільської та Чернігівської ОДА, Державного управління справами, ДСА, Служби зовнішньої розвідки, СБУ.

Загалом за останні три роки жодного разу не планували аудити з оцінки ефективності МОН, Держгеонадра та Укравтодор.

6.2. Запровадження стратегічного та операційного планування передбачає покращення роботи зі здійснення оцінки ризиків при плануванні діяльності з внутрішнього аудиту та застосування більш широкого діапазону факторів відбору об'єктів аудиту.

Поряд з тим, під час планування діяльності з внутрішнього аудиту окремими державними органами ідентифікація та оцінка ризиків здійснюється формально або не в повному обсязі. Як наслідок, для дослідження обирались окремі питання (переважно несуттєві, наприклад, з питань відповідності вимог законодавства колективних договорів/положень про преміювання, діяльності щодо запобігання та виявлення корупції, порядку формування єдиної справи розпорядчих документів, що приймаються органом державного нагляду (контролю), якості розгляду звернень громадян структурними підрозділами тощо). При цьому, оцінка ефективності функціонування системи внутрішнього контролю, ступеня виконання і досягнення визначених цілей, ризиків, які негативно впливають на виконання функцій і завдань, у належному обсязі не здійснювались, а результативність таких внутрішніх аудитів була вкрай низькою.

Водночас за результатами аналізу операційних планів державних органів на 2021 рік встановлено покращення роботи за відповідним напрямом (випадки планування внутрішніх аудитів, якими передбачається дослідження несуттєвих питань, є поодинокими).

Про прорахунки на етапі планування може свідчити також низька результативність роботи підрозділів внутрішнього аудиту.

Наприклад, у НКРЕКП не забезпечено результативність внутрішнього аудиту, зокрема, за наслідками проведених 4-х внутрішніх аудитів не встановлено жодних показників та не надано рекомендацій (згідно даних Звіту).

7. Щодо результатів діяльності підрозділів внутрішнього аудиту та вжиття заходів за наслідками внутрішніх аудитів.

Відповідно до даних поданої звітності загалом у 2020 році підрозділами внутрішнього аудиту завершено майже 1,7 тис. внутрішніх аудитів (в системі ЦОВВ – майже 1,3 тис. аудитів, в системі ОДА – 271 аудит та в системі інших ГРК – 161 аудит).

При цьому, у понад 2,3 тис. установ було виявлено недоліки/проблеми та порушення (зокрема, в системі ЦОВВ – у майже 1,9 тис. установ, в системі ОДА – в 334 установах та в системі інших ГРК – у 117 установах).

Загальна кількість виявлених підрозділами внутрішнього аудиту недоліків та проблем склала майже 48,2 тис. (в системі ЦОВВ – майже 44,9 тис., в системі ОДА – майже 1,7 тис. та в системі інших ГРК – понад 1,6 тис.). При цьому, найбільше недоліків та проблем виявлено у таких аспектах/напрямах діяльності державних органів та підприємств, установ і організацій сфери їх управління:

виконання контрольно-наглядових функцій, інших завдань, визначених актами законодавства – майже 34,2 тис. (з них в системі ЦОВВ – майже 33,9 тис., в системі ОДА – 96 та в системі інших ГРК – 185);

функціонування системи внутрішнього контролю – понад 6,6 тис. (з них в системі ЦОВВ – понад 5,3 тис., в системі ОДА – майже 0,8 тис. та в системі інших ГРК – майже 0,5 тис.);

використання і збереження активів – майже 2,5 тис. (з них в системі ЦОВВ – понад 2,1 тис., в системі ОДА – 81 та в системі інших ГРК – 256);

правильність ведення бухгалтерського обліку, достовірність фінансової і бюджетної звітності – майже 2,1 тис. (з них в системі ЦОВВ – майже 1,5 тис., в системі ОДА – 299 та в системі інших ГРК – 278);

планування і виконання бюджетних програм та результатів їх виконання, управління бюджетними коштами – майже 1,4 тис. (з них в системі ЦОВВ – понад 0,9 тис., в системі ОДА – понад 0,2 тис. та в системі інших ГРК – 174).

При цьому, серед виявлених підрозділами внутрішнього аудиту недоліків і проблем у частині організації та функціонування системи внутрішнього контролю типовими є наступні:

формальний підхід до організації та впровадження системи внутрішнього контролю (зокрема, розроблено та затверджено відповідні внутрішні документи, які на практиці не застосовуються);

відсутність або недосконалість внутрішніх документів, які регламентують виконання функцій/процесів/операцій;

неналежний розподіл повноважень; дублювання функцій між структурними підрозділами або невизначення відповідальних за виконання функцій/процесів;

відсутність діяльності з управління ризиками або недосконалість системи управління ризиками;

недостатність або недосконалість заходів контролю або ж їх неналежне здійснення на практиці;

недостатність інформаційного та комунікаційного обміну при організації процесів тощо.

Наслідком існування недоліків і проблем у діяльності установ стало допущення різних видів порушень у загальній кількості понад 30,5 тис. (з них в системі ЦОВВ – понад 26,5 тис., в системі ОДА – понад 2,5 тис. та в системі інших ГРК – понад 1,5 тис.). Зокрема, підрозділами внутрішнього аудиту в 2020 році виявлено:

порушень, що призвели до втрат фінансових і матеріальних ресурсів, загалом на суму понад 13,2 млрд грн (понад 13 млрд грн – у системі ЦОВВ, понад 91,7 млн грн – у системі ОДА та майже 125,9 млн грн – у системі інших ГРК);

майже 5,5 тис. фактів порушень, що не призвели до втрат (4,6 тис. – у системі ЦОВВ, понад 0,5 тис. – у системі ОДА та понад 0,3 тис. – у системі інших ГРК), та майже 19 тис. нефінансових порушень (майже 16,6 тис. – у системі ЦОВВ, майже 1,5 тис. – у системі ОДА та майже 1 тис. – у системі інших ГРК).

Значні обсяги порушень, що призвели до втрат фінансових і матеріальних ресурсів, виявлено підрозділами внутрішнього аудиту, зокрема, в системі Міненерго (майже 5,4 млрд грн), Мінекономіки (4,7 млрд грн), Міноборони (майже 2,3 млрд грн), Мінінфраструктури (166,9 млн грн), Держрезерву (139,1 млн грн), Національної поліції (106,8 млн грн); НААН (57 млн грн) та Державного управління справами (51,3 млн грн); КМДА (30,6 млн грн) та Луганської ОДА (29,4 млн грн) тощо.

За результатами вжитих в системі державних органів заходів у 2020 році забезпечено:

усунення майже 25,6 тис. проблем і недоліків, або 53 % від виявлених внутрішніми аудиторами (в системі ЦОВВ – майже 23,9 тис. або 53 %, в системі ОДА – майже 1 тис. або 59,8 % та в системі інших ГРК – 0,7 тис. або 43 %);

усунення та відшкодування майже 18,1 тис. порушень, або понад 59 % від виявлених (в системі ЦОВВ – понад 15,7 тис. або 59,4 %, в системі ОДА – понад 1,5 тис. або 60,7 % та в системі інших ГРК – 0,8 тис. або 54,5 %);

відшкодування порушень, що призвели до втрат фінансових і матеріальних ресурсів, на

рівні 2,9 % від виявлених (в системі ЦОВВ – на рівні 2,7 %, в системі ОДА – 22,9 % та в системі інших ГРК – 3,8 %).

При цьому, при виявленні значних сум порушень, що призвели до втрат, жодної гривні не відшкодовано впродовж 2020 року, зокрема, в системі Держрезерву (виявлено 139,1 млн грн), НААН (57 млн грн), НАЗК (9,4 млн грн), МОЗ (6,6 млн грн), НАН України (майже 5,3 млн грн), МОН (3,4 млн грн), Львівської ОДА (2,3 млн грн).

Водночас, досить високе відшкодування порушень, що призвели до втрат фінансових і матеріальних ресурсів, забезпечено в системі Пенсійного фонду, Держводагентства, Держфінмоніторингу, Держлісагентства, ДПС, ДМС, Сумської ОДА, Тернопільської ОДА, Київської ОДА, ДСА, Служби зовнішньої розвідки тощо.

За результатами проведених аудиторських досліджень загалом було надано майже 14,1 тис. рекомендацій (майже 10,2 тис. – у системі ЦОВВ, понад 2,6 тис. – у системі ОДА та майже 1,3 тис. – у системі інших ГРК), з яких повністю або частково виконано/впроваджено майже 9,1 тис. рекомендацій (майже 6,5 тис. – у системі ЦОВВ, понад 1,8 тис. – у системі ОДА та понад 0,8 тис. – у системі інших ГРК). Крім того, у 2020 році було виконано/впроваджено майже 2,3 тис. рекомендацій із наданих внутрішніми аудиторами у попередніх звітних роках (понад 1,8 тис. – у системі ЦОВВ, 255 – у системі ОДА та 228 – у системі інших ГРК).

При цьому, залишилось не виконаними (зокрема, у визначені строки) понад 1,5 тис. рекомендацій (998 – у системі ЦОВВ, 422 – у системі ОДА та 124 – у системі інших ГРК). За іншими аудиторськими рекомендаціями на момент подання звітності не настав термін виконання (майже 3,4 тис. рекомендацій, зокрема, в системі ЦОВВ – майже 2,7 тис., в системі ОДА – 374 та в системі інших ГРК – 313).

Загалом рівень впровадження наданих аудиторських рекомендацій (без врахування рекомендацій, за якими не настав термін виконання) у 2020 році становив майже 85,5 % (в системі ЦОВВ – 86,6 %, в системі ОДА – 81,2 % та в системі інших ГРК – 86,8 %).

При цьому, забезпечено виконання/впровадження в установлені строки усіх наданих аудиторських рекомендацій (100 %) в системі 21 ЦОВВ, 9 ОДА та 9 інших ГРК.

У той же час потребує активізації робота відповідальних за діяльність щодо впровадження наданих аудиторських рекомендацій, зокрема, в системі Київської ОДА, Служби зовнішньої розвідки, НААН, Мінветеранів, Держгеонадра, Морської адміністрації, Міненерго, Держрезерву, Хмельницької ОДА, НАМ України, де рівень виконання рекомендацій складає менше 50 %.

Підрозділами внутрішнього аудиту надавались рекомендації, які стосувалися, зокрема, удосконалення нормативно-правового забезпечення; розробки та удосконалення внутрішніх регламентів за окремими процесами та операціями; розподілу обов'язків та повноважень, визначення відповідальних осіб; оптимізації структур; запровадження управління ризиками; покращення взаємодії та інформаційного обміну між структурними підрозділами; автоматизації операційних процесів з метою мінімізації ризиків; затвердження/формалізації звітних форм та періодичності звітування; здійснення періодичних перевірок виконання функцій чи впровадження інших заходів контролю, встановлення періодичності заходів контролю; запровадження моніторингу тощо.

У результаті впровадження аудиторських рекомендацій у системі державних органів, зокрема, забезпечено:

перегляд та/або розробку низки нормативно-правових та внутрішніх розпорядчих документів для врегулювання та удосконалення виконання функцій, процесів тощо (у тому числі щодо договірної роботи, обліку медикаментів, надання адмінпослуг, надання платних послуг та розрахунку їх вартості, встановлення стимулюючих виплат, облікової політики, цінової політики, акредитації контрагентів, методики розрахунку результативних показників бюджетних програм, проведення закупівель, кібербезпеки тощо);

проведення інвентаризації завдань і функцій та їх розподіл між підрозділами, удосконалення/оптимізацію організаційних структур, затвердження та/або перегляд розподілу обов'язків та повноважень в установі;

врегулювання питань управління ризиками (зокрема, створення відповідних робочих груп, розроблення порядків організації та функціонування системи управління ризиками, проведення ідентифікації та оцінки ризиків, затвердження планів заходів з управління ризиками тощо);

розроблення порядків щодо визначення та реалізації заходів контролю, запровадження нових заходів контролю або удосконалення вже існуючих (у тому числі щодо контролю за виплатою заробітної плати, моніторингу цін на товари і послуги, візування договорів тощо);

автоматизацію низки процесів (зокрема, бухгалтерського обліку, запровадження електронних інструментів ведення різних звітних форм);

удосконалення інформаційного обміну, в тому числі затвердження порядків обміну інформацією між підрозділами, затвердження графіків документообігу;

удосконалення запроваджених в установі процедур моніторингу і звітування;

економію державних коштів або ж додаткове надходження фінансових ресурсів (наприклад від надання платних послуг) тощо.

8. Щодо заходів із забезпечення та підвищення якості внутрішнього аудиту.

На виконання вимог Порядку № 1001, Стандартів внутрішнього аудиту та з урахуванням рекомендацій Мінфіну в звітному році державними органами продовжувалась робота з удосконалення та покращення дієвості заходів із забезпечення та підвищення якості внутрішнього аудиту. Наприклад, низкою державних органів розроблено або удосконалено порядки/методологію проведення внутрішніх оцінок якості, в роботу запроваджено вивчення позиції зацікавлених сторін, проводяться на практиці періодичні внутрішні оцінки якості внутрішнього аудиту за всіма важливими аспектами такої діяльності, при складанні програм забезпечення та підвищення якості внутрішнього аудиту визначаються заходи для удосконалення функції внутрішнього аудиту, забезпечується звітування про результати внутрішніх оцінок якості та стан виконання програм тощо.

Водночас, при реалізації заходів із гарантування та підвищення якості внутрішнього аудиту низці державних органів слід забезпечити:

повноту унормування у внутрішніх документах методології проведення внутрішніх оцінок якості внутрішнього аудиту;

належне проведення внутрішніх оцінок якості внутрішнього аудиту на практиці та встановлення за їх результатами наявних недоліків і проблем у здійсненні функції внутрішнього аудиту;

визначення у програмах забезпечення та підвищення якості внутрішнього аудиту заходів, спрямованих безпосередньо на удосконалення та підвищення ефективності такої діяльності тощо.

За даними звітності у 2020 році в більшості державних органів проведено періодичні внутрішні оцінки якості внутрішнього аудиту. Загалом за результатами проведених внутрішніх оцінок якості було встановлено майже 450 недоліків у здійсненні діяльності з внутрішнього аудиту (зокрема, в системі ЦОВВ – 302, в системі ОДА – 78 та в системі інших ГРК – 69), з яких завдяки вжитим заходам усунуто 335, або понад 74 % (в системі ЦОВВ – 220, в системі ОДА – 55 та в системі інших ГРК – 60).

Поряд з тим, у низці державних органів не було проведено періодичні внутрішні оцінки якості внутрішнього аудиту (або ж у звітності відсутня чітка інформація щодо проведення таких оцінок), зокрема, у 18 ЦОВВ, 3 ОДА та 8 інших ГРК.

Наприклад, не проводились періодичні внутрішні оцінки якості внутрішнього аудиту в Мінмолодьспорту, Держмитслужбі, ДФС, Державній службі якості освіти, Морській

адміністрації, Держрезерві, Держекоінспекції, Кіровоградській та Львівській ОДА, Державному управлінні справами, Конституційному Суді України, НААН, НКЦПФР тощо.

Також потребує покращення робота окремих державних органів щодо складання та виконання програм забезпечення та підвищення якості внутрішнього аудиту. Зокрема, не було складено такі програми (або ж у звітності відсутня чітка інформація з цього питання), у 14 ЦОВВ, 4 ОДА та 8 інших ГРК.

Наприклад, у звітному періоді не склалися програми забезпечення та підвищення якості внутрішнього аудиту в Міненерго, Мінрегіоні, Мінмолодьспорту, Держмитслужбі, ДПС, Морській адміністрації, Донецькій ОДА, ДСА, Конституційному Суді України тощо.

9. Щодо результатів зовнішніх оцінок якості внутрішнього аудиту.

За результатами проведених Мінфіном у 2020 році оцінок функціонування систем внутрішнього аудиту (зовнішніх оцінок якості внутрішнього аудиту) в 4 державних органах (Фонді державного майна, Держпраці, Держкіно та Київській ОДА (звіт складено у 2021 році)), також встановлено ряд типових недоліків при реалізації функції внутрішнього аудиту, які притаманні більшості досліджених державних органів, зокрема, в частині необхідності:

перегляду та удосконалення внутрішніх документів з питань внутрішнього аудиту з метою охоплення всіх аспектів діяльності з внутрішнього аудиту, зокрема, з урахуванням вимог Стандарту 1 «Завдання, права та обов'язки» Стандартів внутрішнього аудиту;

неухильного дотримання вимог щодо функціональної незалежності підрозділів внутрішнього аудиту;

спрямування діяльності з внутрішнього аудиту безпосередньо на вдосконалення системи управління і внутрішнього контролю, запобігання фактам незаконного, неефективного та нерезультативного використання коштів, виникненню помилок та інших недоліків;

удосконалення процесу планування діяльності з внутрішнього аудиту (зокрема, в частині ризик-орієнтованого підходу) та належного формування і ведення бази даних об'єктів внутрішнього аудиту;

проведення комплексної оцінки ефективності функціонування системи внутрішнього контролю (за всіма її елементами), а також здійснення оцінки ефективності, результативності та якості виконання завдань, функцій, процесів, бюджетних програм, ступеня виконання і досягнення цілей тощо;

дотримання встановлених вимог при плануванні, проведенні внутрішніх аудитів та документуванні їх результатів (зокрема, щодо здійснення належного попереднього дослідження та планування аудиту; повноти дослідження питань; повноти/достатності аудиторських доказів; оформлення робочих та офіційних документів тощо);

спрямування аудиторських рекомендацій безпосередньо на вдосконалення функціонування системи внутрішнього контролю та системи управління тощо;

систематизації внутрішніх заходів з професійного розвитку внутрішніх аудиторів;

запровадження повноцінної системи обліку та накопичення звітних даних;

покращення якості внутрішнього та зовнішнього звітування про результати діяльності з внутрішнього аудиту;

належної реалізації на практиці заходів із забезпечення та підвищення якості внутрішнього аудиту.

З метою забезпечення належної реалізації функції внутрішнього аудиту за результатами зовнішніх оцінок якості Мінфіном було надано державним органам рекомендації щодо удосконалення систем внутрішнього аудиту.

10. Щодо інших проблемних питань та обмежень при здійсненні діяльності з внутрішнього аудиту.

Згідно із даними звітності типовими проблемними питаннями та обмеженнями при здійсненні діяльності з внутрішнього аудиту в окремих державних органах у звітному періоді

були:

встановлення карантину та запровадження обмежувальних протиепідемічних заходів з метою запобігання поширенню гострої респіраторної хвороби COVID-19;

недостатність ресурсного забезпечення діяльності з внутрішнього аудиту, зокрема, матеріально-технічного забезпечення, коштів на відрядження тощо (про такі факти поінформували, зокрема, Міненерго, Міноборони, Держстат, Морська адміністрація, Держрезерв, Держекоінспекція, Волинська, Київська, Полтавська та Чернівецька ОДА);

недостатня кадрова спроможність (чисельність працівників) підрозділів внутрішнього аудиту (про існування такого роду проблем поінформували, зокрема, Міненерго, Мінветеранів, Мінмолодьспорт, Держпродспоживслужба, ДАЗВ, Вінницька, Закарпатська, Херсонська, Хмельницька та Чернівецька ОДА тощо);

високий рівень плинності кадрів та/або проблеми у підборі компетентного персоналу для комплектування підрозділів внутрішнього аудиту (такі проблемні питання відображено, зокрема, в звітності Міненерго, МЗС, Мінсоцполітики, Державіаслужби, Держекспортконтролю, Укртрансбезпеки, Держкіно, Сумської ОДА, КМДА, УДО України);

неповна укомплектованість штату (про такі факти поінформували, зокрема, Міноборони, Мінрегіон, Мін'юст, Мінстратегпром, Укртрансбезпека, Держмитслужба, ДФС, Держводагентство, Держкіно, Волинська, Кіровоградська, Рівненська, Сумська ОДА, НКЦПФР);

низький рівень автоматизації процесів, відсутність спеціального програмного забезпечення для аудиторської діяльності (такі проблемні питання відображено, зокрема, в звітності Міноборони, Мін'юсту, Фонду державного майна).

11. Щодо інших заходів, вжитих для удосконалення діяльності з внутрішнього аудиту.

З урахуванням доручення Віце-прем'єр-міністра України – Міністра з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України від 22.04.2020 № 7509/7/1-19 до листа Мінфіну від 14.04.2020 № 33030-07-3/10930 державними органами у звітному періоді вжито низку заходів щодо усунення виявлених недоліків при організації внутрішнього аудиту та їх недопущення у подальшому. Зокрема, державними органами надано інформацію (в тому числі у пояснювальних записках до звітності) щодо здійснення наступних заходів, спрямованих на розвиток та удосконалення діяльності з внутрішнього аудиту з урахуванням рекомендацій Мінфіну (окрім зазначених у пунктах 1 – 10):

переглянуто та актуалізовано внутрішні документи з питань внутрішнього аудиту (Міненерго, МЗС, МКІП, Мін'юст, Мінмолодьспорт, Міндовкілля, Держаудитслужба, ДМС, ДРС, Держстат, ДСНС, Держфінмоніторинг, Держмитслужба, Адміністрація Держприкордонслужби, Укравтодор, Держводагентство, Держлісагентство, ДАЗВ, АРМА, НАДС, Фонд державного майна, Волинська, Дніпропетровська, Донецька, Житомирська, Закарпатська, Луганська, Полтавська, Тернопільська, Черкаська ОДА, Конституційний Суд України, Державне бюро розслідувань, Вища рада правосуддя, Секретаріат Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, РНБО, НАН України, УДО України, СБУ тощо);

вжито заходи для активізації впровадження рекомендацій та усунення виявлених недоліків і порушень (Міненерго, Мінцифри, Держстат, СБУ тощо);

з метою підвищення обізнаності стосовно ролі внутрішнього аудиту, а також забезпечення безперервного професійного розвитку працівників підрозділів внутрішнього аудиту у 2020 році проведено навчання з внутрішнього аудиту (зокрема, МВС, Міноборони, Мін'юст, Казначейство, ДСНС, Держлісагентство, Пенсійний фонд, Дніпропетровська ОДА).

Водночас, 58 державних органів не надали окрему інформацію щодо виконання доручення Віце-прем'єр-міністра України – Міністра з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України від 22.04.2020 № 7509/7/1-19.

З огляду на викладене, Кабінету Міністрів України було запропоновано доручити

міністрам, керівникам інших центральних органів виконавчої влади, головам обласних та Київської міської державних адміністрацій, керівникам інших головних розпорядників коштів державного бюджету забезпечити належну організацію внутрішнього аудиту, вжити заходів для усунення виявлених недоліків та їх недопущення у подальшому, зокрема:

вжити заходів щодо приведення організації діяльності з внутрішнього аудиту в державних органах у відповідність до вимог постанови № 1001, Порядку № 1001, Стандартів внутрішнього аудиту та інших нормативно-правових актів у сфері внутрішнього аудиту;

забезпечити підтримку та підвищення спроможності підрозділів внутрішнього аудиту (зокрема, з урахуванням вимог пункту 15 Порядку № 1001), у тому числі:

- не допускати необґрунтованого скорочення штатної чисельності працівників підрозділів внутрішнього аудиту, а також опрацювати питання щодо можливості збільшення чисельності працівників підрозділів внутрішнього аудиту з урахуванням критеріїв, визначених пунктом 3 Порядку № 1001;

- оперативно вживати заходи для укомплектування посад у підрозділах внутрішнього аудиту (відповідних посадових осіб);

- вжити заходів для належного матеріально-технічного забезпечення підрозділів внутрішнього аудиту;

не допускати випадків порушення вимог щодо функціональної незалежності підрозділів внутрішнього аудиту (зокрема, завантаження внутрішніх аудиторів завданнями, не пов'язаними безпосередньо зі здійсненням внутрішнього аудиту); забезпечити дотримання принципу розмежування внутрішнього контролю та внутрішнього аудиту відповідно до пункту 3 Основних засад;

забезпечити спрямування діяльності з внутрішнього аудиту на удосконалення системи управління, внутрішнього контролю, запобігання фактам незаконного, неефективного та нерезультативного використання коштів, виникненню помилок та інших недоліків у діяльності державних органів та підприємств, установ і організацій, що належать до сфери їх управління;

вжити додаткових заходів щодо зміни пріоритетів при проведенні внутрішнього аудиту (від орієнтації на відповідність та фінансові аспекти до здійснення системного аналізу та оцінки ефективності, результативності та якості виконання завдань, функцій, бюджетних програм, надання адміністративних послуг, здійснення контрольно-наглядових функцій, ступеня виконання і досягнення цілей тощо);

забезпечити планування діяльності з внутрішнього аудиту на підставі ризик-орієнтованого підходу з метою зосередження діяльності з внутрішнього аудиту на найбільш ризикових сферах, функціях, процесах;

забезпечити збільшення частки внутрішніх аудитів, спрямованих на оцінку системи внутрішнього контролю, оцінку ефективності, результативності та якості виконання завдань, функцій тощо, а також внутрішніх аудитів щодо діяльності структурних підрозділів апарату державних органів;

забезпечити належну результативність внутрішніх аудитів, надання за їх результатами аудиторських рекомендацій, спрямованих, зокрема, безпосередньо на удосконалення системи управління, внутрішнього контролю; запобігання фактам незаконного, неефективного та нерезультативного використання ресурсів; запобігання виникненню помилок та інших недоліків у діяльності;

забезпечити активізацію роботи структурних підрозділів апарату державних органів, підприємств, установ і організацій, що належать до сфери їх управління, з виконання та впровадження наданих за результатами внутрішніх аудитів рекомендацій, а також з усунення виявлених внутрішніми аудитами недоліків та порушень;

забезпечити перегляд та удосконалення внутрішніх документів з питань внутрішнього

аудиту з метою охоплення всіх аспектів діяльності з внутрішнього аудиту з урахуванням вимог Стандарту 1 «Завдання, права та обов'язки» Стандартів внутрішнього аудиту;

покращити дієвість заходів із забезпечення та підвищення якості внутрішнього аудиту, у тому числі:

- забезпечити проведення періодичних внутрішніх оцінок якості відповідно до вимог Стандартів внутрішнього аудиту з охопленням всіх основних аспектів діяльності з внутрішнього аудиту;

- при проведенні внутрішніх оцінок якості здійснювати ґрунтовний та об'єктивний аналіз з метою максимального виявлення усіх наявних недоліків та проблем у реалізації функції внутрішнього аудиту;

- при складанні програм забезпечення та підвищення якості внутрішнього аудиту визначати заходи, спрямовані безпосередньо на підвищення якості, розвиток та удосконалення діяльності з внутрішнього аудиту, усунення та недопущення в подальшому недоліків і проблем;

забезпечити систематизацію та активізацію внутрішніх заходів з професійного розвитку внутрішніх аудиторів;

додатково опрацювати питання щодо утворення аудиторських комітетів для проведення фахових консультацій та розгляду питань, пов'язаних із провадженням діяльності з внутрішнього аудиту, підготовки рекомендацій щодо її удосконалення (з урахуванням пункту 15¹ Порядку № 1001).

III. Щодо діяльності Центрального підрозділу гармонізації

З метою реалізації положень Угоди про Асоціацію між Україною та ЄС і Стратегії реформування системи управління державними фінансами Міністерством фінансів України в 2020 році продовжувалась робота, спрямована на забезпечення подальшого розвитку системи державного внутрішнього фінансового контролю (ДВФК).

Задля обміну інформацією, найкращою практикою та досвідом у сфері ДВФК продовжувалась співпраця з міжнародними партнерами (зокрема, з Національною академією фінансів та економіки Мінфіну Королівства Нідерланди).

В рамках удосконалення методологічного забезпечення у сфері внутрішнього контролю та внутрішнього аудиту розроблено/оновлено 5 методологічних посібників, зокрема:

розроблено посібник «Інструментарій внутрішнього аудиту», в якому висвітлено методи, прийоми, процедури, техніки й інструменти аналізу, які можуть застосовувати внутрішні аудитори під час планування і виконання аудиторського завдання;

підготовлено методичний посібник «Ризик-орієнтоване планування діяльності з внутрішнього аудиту», який містить підходи до організації, проведення та документування процесу ризик-орієнтованого планування діяльності з внутрішнього аудиту;

розроблено посібник «Модель загальних компетенцій, навиків та знань», що призначений для забезпечення системного та послідовного підходу до безперервного професійного розвитку внутрішніх аудиторів;

оновлено Методологічні вказівки з внутрішнього аудиту в державному секторі (з урахуванням їх практичного застосування, а також доповнено їх прикладом документального оформлення моніторингу прогресу проведення внутрішнього аудиту);

оновлено методологічний посібник з оцінки якості внутрішнього аудиту в державних органах (з урахуванням його практичного застосування).

У звітному періоді за підтримки проекту двостороннього співробітництва між Мінфіном України та Мінфіном Королівства Нідерланди реалізовано 3 пілотні проекти, у тому числі:

- 2 пілотні проекти із впровадження внутрішнього контролю (в МОН та МКІП), спрямовані на посилення відповідальності керівників за управління і розвиток установи в

цілому (управлінська відповідальність та підзвітність) та якісне виконання ними завдань з планування і організації діяльності, формування адекватної структури внутрішнього контролю, нагляду за здійсненням внутрішнього контролю та управління ризиками. За результатами таких пілотних проектів складено звіти з відповідними ключовими висновками, рекомендаціями та планом подальших заходів щодо удосконалення системи внутрішнього контролю;

- пілотний проект із аудиту ефективності у ДСНС, під час якого Мінфіном та міжнародними експертами надано методологічну підтримку підрозділу внутрішнього аудиту ДСНС у проведенні внутрішнього аудиту, що сприяла росту професійної компетентності внутрішніх аудиторів, а також запровадженню кращих міжнародних практик у діяльність підрозділу внутрішнього аудиту.

В рамках співпраці з Мінфіном Королівства Нідерланди Міністерством фінансів розроблено навчальну програму (навчальний план) з фінансового управління і контролю (внутрішнього контролю) для різних цільових груп (операційного керівництва, керівництва та працівників підрозділів фінансів/функцій другої лінії, внутрішнього аудиту). Зазначена програма (план) структурована у розрізі навчальних модулів для кожної цільової групи із визначенням тематики основних знань та навичок, які мають набути потенційні учасники навчальних заходів з питань фінансового управління і контролю (внутрішнього контролю).

Для надання практичної допомоги та підвищення фахового рівня працівників державних органів у рамках співпраці з Мінфіном Королівства Нідерланди впроваджується програма підвищення кваліфікації для внутрішніх аудиторів шляхом проведення відповідних навчальних заходів, а також проводяться навчальні заходи з внутрішнього контролю. Так, протягом 2020 року Мінфіном спільно з нідерландськими експертами проведено 6 навчальних заходів з питань ДВФК, зокрема:

вебінар на тему «Нові підходи до звітування про результати діяльності підрозділів внутрішнього аудиту» (14.01.2020) для понад 130 працівників підрозділів внутрішнього аудиту;

вебінар на тему «Консультаційна роль внутрішнього аудиту» (25-29.05.2020) для 28 керівників та працівників підрозділів внутрішнього аудиту;

два онлайн-курси з основних засад внутрішнього контролю та внутрішнього аудиту (01-05.06.2020 та 07-17.12.2020) для 51 працівника підрозділів внутрішнього аудиту;

онлайн-конференція щодо аспектів здійснення внутрішнього контролю в органах державної влади (29.09.2020) для понад 500 учасників, у тому числі керівників державних органів, керівників структурних підрозділів з питань планування діяльністю установи, організаційно-розпорядчої роботи, фінансово-економічного забезпечення, бухгалтерського обліку і звітності, забезпечення захисту активів від втрат, внутрішнього аудиту;

семінар на тему «Сучасні тенденції управління функцією внутрішнього аудиту» для 103 керівників підрозділів внутрішнього аудиту державних органів.

У звітному періоді забезпечено також підвищення інституційної спроможності Центрального підрозділу гармонізації (протягом року його працівники постійно підвищували свою кваліфікацію шляхом участі у різних навчальних заходах з питань внутрішнього контролю та внутрішнього аудиту, організованих Центром підвищення кваліфікації (CEF, Словенія) та міжнародним Практикуючим співтовариством з внутрішнього аудиту PEMA, програмі «Train of Trainer» щодо розвитку «соціальних навичок», а також низці інших заходів).

З метою надання рекомендацій державним органам щодо удосконалення діяльності з внутрішнього аудиту проведено 4 оцінки функціонування систем внутрішнього аудиту (зовнішні оцінки якості) у Фонді державного майна, Держпраці, Держкіно та Київській ОДА (звіт складено у 2021 році), а також розпочато зовнішню оцінку якості в Держгеокадастрі.

Крім того, у 2020 році продовжувалась консультативна та роз'яснювальна підтримка з питань внутрішнього контролю та внутрішнього аудиту, зокрема, направлено 47 інформаційних, оглядових, роз'яснювальних листів з відповідних питань та надано низку рекомендацій, спрямованих на забезпечення функціональної незалежності структурних підрозділів внутрішнього аудиту, недопущення необґрунтованого скорочення чисельності внутрішніх аудиторів, усунення недоліків та порушень при плануванні діяльності з внутрішнього аудиту, підвищення якості та результативності внутрішніх аудитів, удосконалення внутрішніх документів з питань внутрішнього аудиту, покращення заходів з гарантування якості внутрішнього аудиту тощо.

На виконання пункту 10 Основних засад Мінфіном щорічно скеровуються міністерствам, іншим центральним органам виконавчої влади, обласним та Київській міській держадміністраціям, іншим головним розпорядникам коштів державного бюджету переліки питань для формування ними Звіту про стан організації та здійснення внутрішнього контролю у розрізі елементів внутрішнього контролю. Зазначені переліки питань сформовані таким чином, щоб при їх опрацюванні керівники та працівники також звернули увагу на суть внутрішнього контролю та необхідні заходи із запровадження його системи. Тобто, такий підхід до питань звітування у тому числі зорієнтовано на підвищення рівня сприйняття та обізнаності щодо аспектів внутрішнього контролю.

Інформація з питань державного внутрішнього фінансового контролю (нормативні акти, посібники, роз'яснення, матеріали проведених навчальних заходів тощо) розміщується на офіційному вебсайті Мінфіну.